

FØL

Effektvurderingsrapport 2013

Fonden for **økologisk landbrug**

Indhold

Indledning	4
Overordnede resultater af effektvurderingerne	6
Effektvurdering 1: Forbrugerkontakt skaber større viden om biodynamisk produktion	8
Effektvurdering 2: Professionel forædling til økologi sikrer højere udbytter	12
Bilag: Metode	16

1

1.0 Indledning

1.1 Formål med effektivurderingerne

Formålet med at gennemføre effektivurderinger af udvalgte projekter er tosidet.

For det første gennemføres effektivurderinger for at kontrollere og få dokumenteret viden om anvendelsen af bevillingsmidlerne. Herved opnås indsigt i, i hvilket omfang projekterne lever op til den formålsbeskrivelse, der er anført i ansøgningen til fonden.

For det andet gennemføres effektivurderingerne for at opnå læring og større kendskab til, hvilke konkrete resultater og effekter projekterne munder ud i. I den forbindelse sættes der ikke mindst fokus på, hvordan resultaterne videreføres til og implementeres af slutbrugerne. Sidstnævnte kommer ikke kun den enkelte slutbruger til gavn men gavner hele samfundet og samfundsøkonomien.

Effektivurderingerne gennemføres med udgangspunkt

i Fødevareministeriets bekendtgørelse for landbrugets fonde, hvoraf det fremgår:

"...det påhviler fondene at vurdere effekten af udvalgte aktiviteter".

1.2 Metode

Fonden for økologisk landbrug giver hvert år støtte til en lang række projekter inden for hovedformålene i landbrugsstøtteloven. Projekterne er kendetegnet ved at være forholdsvis forskellige i deres formål, indhold, projektperiode, størrelser m.v.

For at gøre sammenligning på tværs af de udvalgte effektivurderede projekter mulig og meningsfuld er det afgørende, at effektivurderingen tager udgangspunkt i den samme teoretiske ramme.

Forandringsteorien udgør et godt teoretisk fundament, når projekter skal effektivurderes, idet den gør det muligt at følge målene for et konkret projekt fra

initiering til afslutning. Med denne grundsten er effektivurderingerne yderligere gennemført med anvendelse af 'målopfyldelses- og effektevaluering'. I bilaget bagerst i rapporten er metoden nærmere beskrevet.

1.3 Udvalgte projekter til effektivurdering

Fonden for økologisk landbrugs bestyrelse har i alt udvalgt to projekter til effektivurderinger:

De udvalgte projekter er:

1. Biodynamisk salg fremme via sociale medier og via direkte kundeinformation v. Foreningen for Biodynamisk Jordbrug
2. Professionel forædling til økologi: Barrierer og markedsudvikling v. Videncentret for Landbrug

2.0 Overordnede **resultater** af effektivurderingerne

2.1 Projekterne giver mening!

De to udvalgte projekter vurderer begge, at de i høj grad har opnået de resultater, som de forventede ved projektets start.

Projekterne bidrager til at opnå følgende effekter:

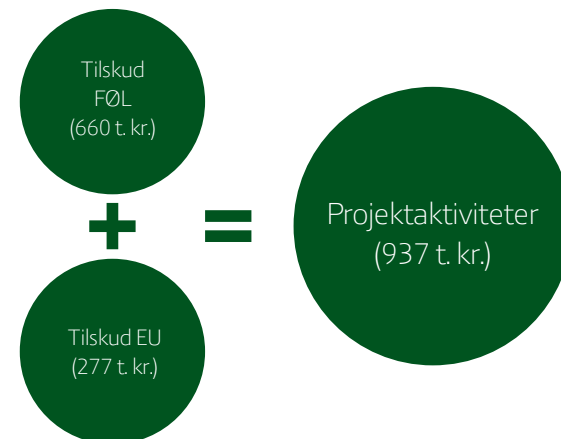
1. Biodynamisk salg fremme har fokus på at give forbrugerne større kendskab til biodynamiske fødevarer, hvormed efterspørgslen forventes at stige. Den stigende efterspørgsel er med til at sikre, at flere biodynamiske producenter kan få afsat deres produkter med et biodynamisk logo og derved kan opnå en højere pris.
2. Professionel forædling til økologi bidrager til, at udbuddet af sorter forædlet til økologi øges, så den økologiske planteavl dermed ikke er tvunget til at anvende konventionelle sorter. Det er forventningen, at de økologiske sorters bedre udnyttelse af næringsstofferne dels sikrer, at avleren får et større udbytte, dels sikrer, at udvaskningen mindskes.

2.2 Projekterne får midler fra flere kilder

Projektet 'professionel forædling til økologi' har, udover tilskud fra Fonden for økologisk landbrug, også fået midler fra EU's landdistriktsprogram.

Det samlede tilskud fra Fonden for økologisk landbrug til de to projekter er i alt 660 t.kr. ud af en samlet projektpulje på 937 t.kr., og tilskuddet fra Fonden til de to projekter er dermed blevet gearret, jf. figuren på næste side.

Tilskuddene geares

2.3 Projekternes resultater er generiske og anvendelige

De to projekter giver begge udtryk for, at resultaterne kommer en bred kreds af producenter til gavn, og projekterne lever dermed op til kravet om at være generiske og bibringe nytte til sektoren og samfundet generelt.

2.4 Resultaterne formidles bredt

Begge projekter har formidlet resultaterne bredt og har gjort brug af flere forskellige formidlingskanaler, jf. figuren overfor.

Projekterne er formidlet gennem alle fem kanaler

Egen hjemmeside

En eller flere artikler

Konferencer, seminarer, åbent hus el. lign.

Faglige møder

Andet

Note: 'Andet' dækker over nyhedsmails og facebookside.

3.0 Forbrugerkontakt skaber større viden om biodynamisk produktion

Fakta om projektet:

Projektets titel:	Biodynamisk salgsfremme
Tilskudsmodtager:	Foreningen for Biodynamisk Jordbrug
Bevilling fra Fonden for økologisk landbrug i 2013:	383 t.kr.
Projektets samlede bevilling:	383 t.kr.
Projektperiode: 2013	

3.1 Projektets baggrund og formål

Det biodynamiske areal i Danmark er ikke stort, men det er vokset betydeligt de senere år. Fra ca. 1.100 hektar i 2007 til ca. 2.400 hektar i 2012.

Det er især større og veldrevne økologiske bedrifter, der har omlagt deres produktion. Landmændenes motivation til at dyrke biodynamisk er personlig interesse for de helhedsorienterede principper samt faglige udfordringer i forhold til de biodynamiske metoder, som giver nye perspektiver og eksperimenterende tilgange til dyrkningen.

Samtidig har markedet for biodynamiske produkter udviklet sig positivt. Flere landmænd er inspireret af de biodynamiske principper og planlægger at lægge om i de kommende år, og det er dermed forventningen, at den biodynamiske produktion også vil stige fremover.

For at sikre sammenhæng mellem udbud og efterspørgsel, er der behov for salgsfremmende aktiviteter for at sikre, at biodynamiske produkter bliver efterspurgt, og at de producerede fødevarer dermed kan sælges som biodynamiske produkter.

Det er således projektets formål at oplyse forbrugerne om værdien af biodynamiske fødevarer. Der er særligt fokus på de forbrugergrupper, som i forvejen overvejende køber økologisk, og som motiveres af holdninger og værdier.

På baggrund af ovenstående er det målet, at projektet vil bidrage til, at omsætningen af biodynamiske fødevarer øges, så der i 2013 er en omsætningsstigning på 15-20 pct. i forhold til 2012.

3.2 Resultater

Der er i projektperioden skabt større synlighed omkring biodynamisk produktion. Synligheden er opnået ved at deltage i mere end 20 arrangementer over hele landet. På disse messer, udstillinger og foredrag er de biodynamiske metoder blevet præsenteret.

Herudover er der blevet uddelt informationsmateriale i en række forskellige butikker, herunder helsebutikker. I forbindelse med den direkte kontakt til forbrugerne er det af Foreningen for Biodynamisk Jordbrug (Fore-

ningen) estimeret, at information om biodynamiske fødevarer er formidlet personligt til i alt ca. 3.000 personer.

Det er i forlængelse af ovenstående Foreningens erfaring, at aktiviteter rettet mod butikker giver mulighed for en tættere dialog med forbrugerne, som derved får en dybere forståelse for den biodynamiske produktion. Aktiviteter rettet mod messer giver ikke samme mulighed for tæt kontakt, men det er til gengæld muligt kvantitativt at nå flere forbrugere.

For at nå så bredt ud til forbrugerne som muligt har der i projektperioden desuden været fokus på de sociale medier, herunder i særdeleshed på Facebook. På foreningens facebookside har der været hyppige statusopdateringer, og der var ultimo 2013 625 'synes-om' tilkendegivelser, hvilket var 51 pct. flere end i forhold til starten af året.

Det er Foreningens vurdering, at de mange udadvendte aktiviteter har været medvirkende til den større interesse for biodynamisk produktion og fødevarer.

I løbet af projektperioden er omsætningen af biodynamiske fødevarer steget med 27 pct. i forhold til 2012¹ - dvs. noget mere end forventet!

3.3 Effekten for den enkelte landmand

Projektets salgsfremmende aktiviteter er med til at sikre, at landmænd, der anvender det biodynamiske, helhedsorienterede Demeter-regelsæt, har mulighed for at få afsat deres varer som værende biodynamiske – og ikke 'blot' som værende økologiske varer.

Da de biodynamiske varer som udgangspunkt er dyrere end de økologiske, vil den enkelte biodynamiske landmand således have mulighed for at øge indtjeningen.

Med en større efterspørgsel efter biodynamiske produkter er det forventningen, at det bliver økonomisk mere rentabelt at omlægge til biodynamisk drift, og at flere landmænd dermed på sigt ønsker at omlægge.

3.4 Effekten for samfundet

Biodynamiske fødevarer lever op til en række strengere krav end økologiske fødevarer. Der må eksempelvis ikke anvendes konventionel gylle (pga. indhold af pesticidrester, GMO og medicin), og der må ikke anvendes konventionelt dyrket foder.

Det er videnskabeligt dokumenteret, at de strenge miljøregler har en positiv effekt på jordkvaliteten og biodiversiteten – som dermed har en gavnlig effekt på dyrene og det omkringliggende miljø².

Da der samtidig eksempelvis er krav om dels færre tilsætningsstoffer end i økologisk produktion, dels at mælk ikke må homogeniseres og UHT-behandles, er det biodynamikernes vurdering, at indtag af biodyna-

miske fødevarer har en gavnlig effekt på folkesundheden.

Endelig er tilstedeværelsen af biodynamiske produkter med til at øge valgmuligheden for forbrugerne.

3.5 Formidling og implementering

De anvendte informationsmaterialer (foldere, videofilm, hjemmeside, nyhedsmails, facebookside) er konkrete med hensyn til dyrkningsmetoder, fødevarekvalitet, mærkning, indkøbsmuligheder og kilder til uddybende oplysninger.

Det er derfor Foreningens forventning, at forbrugerne kan anvende informationen til at foretage konkrete valg af fødevarer.

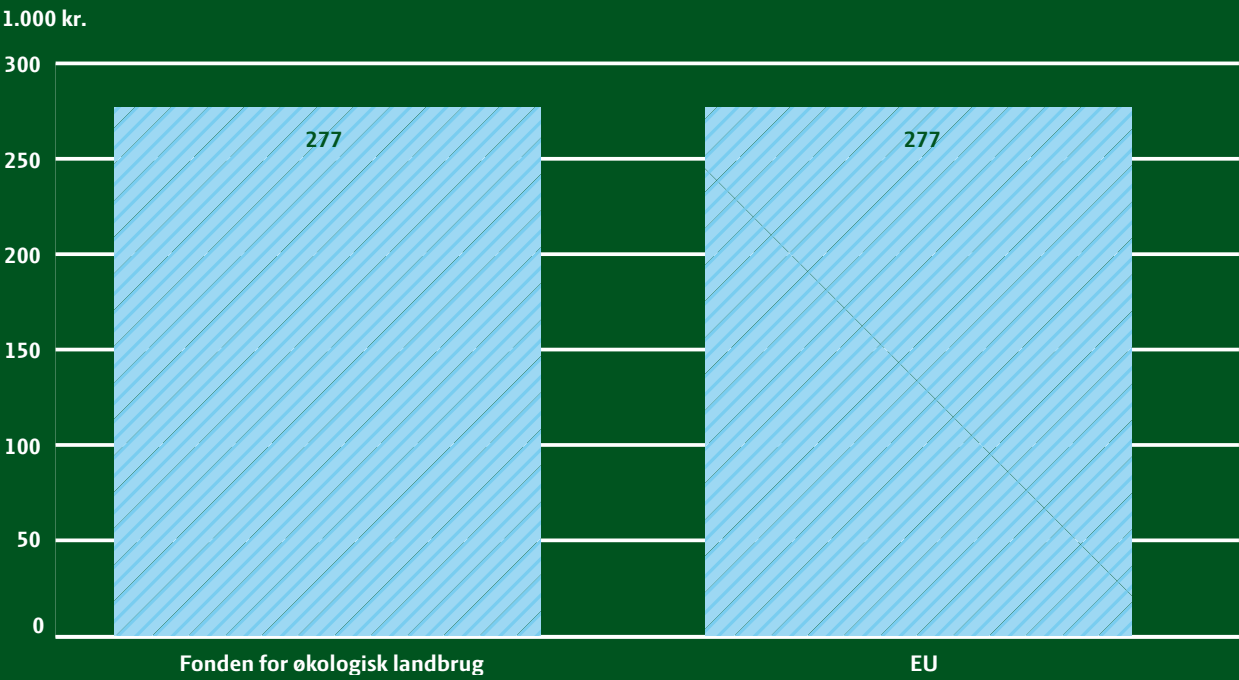

Fakta om projektet:

Projektets titel:	Professionel forædling til økologi - Barrierer og markedsudvikling
Tilskudsmodtager:	Videncentret for landbrug
Bevilling fra Fonden for økologisk landbrug i 2013:	277 t.kr.
Projektets samlede budget i 2013:	554 t.kr.
Samarbejdspartnere:	Kornforædlingsvirksomhederne Sejet Planteforædling og Nordic Seed samt mikroforædlervirksomheden Knold og Top.
Projektperiode:	2012 - 2013

Projektets tilskudsgivere:

4.1 Projektets baggrund og formål

Økologiske planteavlere anvender i vidt omfang sorter, som er forædlet til brug for den konventionelle produktion. Imidlertid er der i økologisk produktion delvist behov for andre planteegenskaber end i konventionel planteavl, eksempelvis tilpasning til et lavere gødningsniveau med langsommere frigivelse af næringsstoffer, bred sygdomsresistens og høj ukrudtskonkurrenceevne.

Det danske økologiske areal er for småt til at bære de betydelige omkostninger, der er forbundet med forædling af et bredt sortiment af kornsorter målrettet økologisk jordbrug.

En indsats for samarbejde på internationalt plan kan være med til at sikre et større marked for den enkelte sort og give de danske og udenlandske økologer et større udvalg af sorter, der er specielt egnede til den økologiske produktionsform.

Formålet med projektet er at øge udbuddet af plantevarer, der er specielt egnede til den økologiske produktionsform ved at informere interessenter om betydningen og kompleksiteten af forædling til økologi, ved at organisere interessenter med henblik på forædling til økologi og ved at deltage i det internationale samarbejde for et bredt udvalg af sorter til økologi.

4.2 Resultater

Projektet har på baggrund af en række forskellige typer af aktiviteter i høj grad opnået de resultater, som var forventningen. I det følgende gengives nogle af de væsentligste resultater.

Der er på baggrund af et europæisk samarbejde blevet udarbejdet en engelsksproget rapport, som giver overblik over en række europæiske, nationale sortslister. Rapporten giver forædlerne adgang til oplysninger om krav til sortsgodkendelse til økologi og information om, hvilke egenskaber der vægtes i de forskellige lande. Rapporten er suppleret med en oversigt over uvildige økologiske sortsforsøg.

Herudover er der afprøvet og beskrevet en række vårbygssorter, der anbefales til økologi i vores nabolande, og én af disse sorter er efterfølgende blevet udbudt til salg i den økologiske frødatabase i Danmark.

Endelig kan det fremhæves, at mikroforædlerne er ble-

vet identificeret, synliggjort og organiseret som gruppe. Gruppen består af 10-15 forædlerne, der forædler i mindre virksomheder eller i deres fritid. I denne gruppe af forædlerne kan erfaringer udveksles, så vidensniveauet bliver så højt og udbytterigt som muligt.

Videncentret for Landbrug vurderer, at et nichemarked som det økologiske er et interessant marked for mikroforædlerne, da omkostningerne ved at forædle en ny sort er væsentligt lavere for mikroforædlerne.

4.3 Effekten for den enkelte landmand

Er bredt sortiment inden for sorter målrettet til økologi giver landmanden et reelt alternativ til konventionelle sorter. Herudover vil valgmuligheder inden for økologiske sorter på sigt gøre det muligt at vælge den mest optimale sort til den specifikke produktion.

Bliver der eksempelvis forædlet en sort med en vækstform, som yder en god konkurrenceevne over for ukrudt, vil det betyde færre problemer med ukrudt og dermed højere udbytter.

Videncentret for Landbrug vurderer, at sorter målrettet økologiske dyrkningsforhold vil give udbyttestigninger i korn på ca. 5 hkg pr. hektar. Merindtægten pr. landmand vurderes at ligge i størrelsesordenen 500 - 1.000 kr. pr. ha..

4.4 Effekten for samfundet

Der forventes et øget samarbejde og en større handel på tværs af landegrænser og dermed en udvidelse af markedet for økologiske sorter.

Bedre sorter til økologi vil medføre bedre udnyttelse af næringsstofferne i jorden, hvorved udbytterne øges og udvaskningen mindskes. Sidstnævnte betyder, at den miljømæssige belastning mindskes.

Bedre tilpassede sorter til økologisk produktion forventes desuden at betyde mere stabile udbytter og vil dermed medvirke til at motivere i retning af en større omlægning til økologi. En forøgelse af det økologiske areal vil kunne bidrage til en reduceret pesticidanvendelse.

4.5 Formidling og implementering

Der er i den direkte dialog med forædlerne fokus på målrettet formidling af resultater, så de umiddelbart herefter har mulighed for at implementere viden og resultater.

Resultaterne er kommunikeret ved arrangementer og møder i dansk og europæisk regi, og herudover er de offentliggjort i landbrugsfaglige medier (Økologisk Nyhedsbrev, magasinet Mark, Organic Agriculture), på LandbrugsInfo m.v.

5.0 Bilag: Metode

5.1 Udvælgelse af projekter

Hver fondsbestyrelse i produktionsafgifts-fondene og Fonden for økologisk landbrug udvælger 2-3 projekter ved simpel udvælgelse til effektivurdering.

Promilleafgiftsfonden udvælger otte projekter, herunder seks projekter ved simpel udvælgelse og to ved lodtrækning.

5.2 Tidspunkt for gennemførsel af effektivurderingerne

Bevillingerne fra promille- og produktionsafgiftsfondene er 1-årige, og af denne grund gennemføres effektivurderingerne i forbindelse med bevillingsårets afslutning.

5.3 Den teoretiske ramme

Promille- og produktionsafgiftsfondene giver til sammen årligt støtte til flere hundrede projekter inden for hovedformålene i landbrugsstøtteleven. Projekterne er kendetegnet ved at være meget forskellige i deres formål, indhold, projektperiode, størrelse m.v.

For at gøre sammenligning på tværs af de udvalgte projekter mulig og meningsfuld er det afgørende, at effektivurderingen for alle typer af projekter tager udgangspunkt i den samme teoretiske ramme.

Forandringsteori

I forbindelse med tilskudsmodtagernes projektansøgninger bliver de bedt om at angive formålet med projektet, hvilke aktiviteter der ønskes gennemført, hvilke produktionsmål de gennemførte aktiviteter skal resultere i, og endelig skal de angive, hvilke effekter de på sigt forventer projektets resultater vil medføre, herunder fx mindre forurening, kompetenceløft, eller øget konkurrenceevne.

I den teoretiske verden svarer ansøgningsskemaet således til projektets forandringsteori.

Temaerne i ansøgningsskemaet (forandringsteorien) hjælper den enkelte ansøger med at gennemføre en analyse af, hvordan den tilsigtede effekt skal nås. Gennem forandringsteorien beskrives, hvilke aktiviteter der skal gennemføres for at opnå de effekter for den målgruppe, som projektet vedrører. Herved sandsynliggøres, at de gennemførte aktiviteter på sigt vil medføre de ønskede effekter.

På baggrund af ovenstående kan der opstilles parametre for målopfyldelsen - dvs. hvilke succesparametre, der skal være gældende for, at projektet er gennemført succesfuldt.

Følgende kategorisering af mål bliver anvendt:

Aktivitetsmål udtrykker forholdet mellem input og aktiviteter. Ressourcer kan være penge, arbejdskraft ellign., og aktivitetsmålet udtrykker dermed, hvilke aktiviteter der kan gennemføres med de input, der er til rådighed. Fx et demonstrationsforløb eller udvikling af en ny kombisti til farende søer.

Produktionsmål udtrykker det output/de resultater, de gennemførte aktiviteter skal resultere i. Fx at 300 personer deltager i en demonstration, eller at der er udviklet en ny kombisti til farende søer, som tilbydes på markedet inden for to år.

Effektmål vedrører den tilsigtede effekt af en indsats på det omgivende samfund. Fx øget konkurrenceevne, mindre forurening og/eller bedre dyrevelfærd.

Effektmålene kan både opgøres på kort og på langt sigt. Det kan imidlertid være vanskeligt at opstille parametre for den langsigtede effekt - og det kan være endnu sværere at måle effekten på langt sigt.

Hvis målet på sigt eksempelvis er at øge konkurrenceevnen, kan det være svært at isolere effekten af det konkrete projekts indflydelse på konkurrenceevnen. I sådan et tilfælde kan det være nødvendigt at anvende

parametre på et lavere niveau som mål for den tilsigtede effekt. Dette forudsætter dog, at der er en forventning om, at der er en sammenhæng til den langsigtede effekt. Fx kan et projekt omhandlende optimering af indretningen af svinestalde, som øger landmandens produktivitet, anvendes som parameter/indikator for effekten på sektorens øgede konkurrenceevne.

For at kunne dokumentere, at et givet projekt kommer sektoren og samfundet til gode, er det væsentligt, at måleparametrene opgøres på så højt niveau som muligt. Da effektivurderingerne i nærværende rapport er gennemført allerede et år efter projekternes initiering, kan det dog være vanskeligt at opstille måleparametre på højt niveau, idet de som regel først viser sig langt ude i fremtiden.

Som det fremgår af effektivurderingerne i rapporten, er de målbare parametre således i vidt omfang relateret til outputtet/resultaterne, som er meget projektnære, og dermed i mindre omfang relateret til de samfundsmæssige effekter.

Figuren nedenfor illustrerer forandringsteorien³.

Evalueringsmetode

Effektvurderingerne er gennemført med anvendelse af 'målopfyldelsesevaluering' og 'effektevaluering'. Den første tilgang har til formål at afdække, om målene med et givet projekt er opfyldt eller ej, og den anden tilgang søger at afdække de samlede effekter af projektet – både tilsigtede og utilsigtede effekter.

Begge tilgange er meget anvendelige men har dog også nogle ulemper, som er vigtige at være bevidst om. Målopfyldelsesevaluering vanskeliggøres, hvis de udmeldte mål med et projekt ikke er konkrete, operationelle og målbare. Men forudsat at målene er klart formuleret, gør tilgangen det muligt at vurdere, om målene er implementeret, og om indsatsen lever op til intentionerne. Effektevaluering har den ulempe, at det kan være svært at isolere effekten af indsatsen, og den opnåede effekt kan dermed skyldes andre faktorer end resultaterne fra projektet.

Uanset hvilken evalueringstilgang der vælges, vil der være en række metodemæssige udfordringer forbundet med tilgangen. Det er vurderingen, at ulemperne ved de to beskrevne evalueringstilgange er håndterbare og i vidt omfang mindskes ved at anvende en kombination af kvantitative og kvalitative metoder, jf. beskrivelse heraf i det følgende.

5.4 Gennemførelse af effektvurderingerne

For at sikre sammenlignelighed på tværs af projekterne og en tilstrækkelig faglig dybde i effektvurderingerne gøres der både brug af spørgeskemaer (kvantitativ tilgang) og interview (kvalitativ tilgang). Metoderne beskrives nedenfor.

Kvantitativ tilgang

De udvalgte projekter har pr. mail fået tilsendt et spørgeskema indeholdende spørgsmål, såsom i hvilken grad projektet har opnået de resultater, der forventedes ved projektets start, og om der fortsat er samme forventning til effekterne af projektet. Spørgeskemaet indeholder både kvantificerede, lukkede spørgsmål samt spørgsmål af mere åben karakter.

Som supplement til effektvurderingsskemaet gøres også brug af den afrapportering, som alle projekter skal aflægge ved årets afslutning. Denne afrapportering består dels af en faglig beretning, dels af et tilskudsregnskab. Sidstnævnte er særdeles nyttigt i forbindelse med effektvurderingerne, idet det af regnskabet blandt andet fremgår, om alle projektmidlerne er anvendt, i hvilken grad projektet er gearret med midler fra andre steder, og hvilke eventuelle samarbejdspartnere der har været involveret i projektet.

Kvalitativ tilgang

Udover den kvantitative tilgang er der for hvert projekt gennemført et dybtgående interview med projektlederen.

Formålet med interviewet er dels at spørge ind til detaljer i besvarelsen af de kvantitative spørgeskemaer, dels at spørge ind til særlige udfordringer, gevinster, processer m.v., som kan være svære at håndtere kvantitativt i et spørgeskema.

FØL